

A tautológia többletjelentése

„Árva bornyu, anyátlan, / Pusztaja fajta földetlen, / Három verébnek hat szöme, / Szenes csutak fekete.” A „megfejtés”, a találós kérdés csattanója, összetéveszthetetlen székely humorral: „Abbiza” (1) *Abbiza! A bornyú azért árva, mert anyátlan – ennél kevesebbet nem is mondhatunk róla. Lehet, többet se? A parancs az parancs, semmi más? Malevics híres, Fekete négyzet-e – egy fekete négyzet, és kész? Lehet, hogy világunk tele van olyan jelenségekkel, amelyekről nem vagyunk képesek a tautológiánál többet mondani?*

Kiindulópontom az, hogy nem lehet véletlen, nem lehet performanciális jelenség, hanem biztosan funkcionális az, ami a nyelvhasználatban tapasztalható: föltűnően sok ismétlődő forma alkalmazása.

A gondolkodással és/vagy a nyelvvel foglalkozó tudományok és diszciplínák közül kettőben találjuk meg a tautológiát bevett terminusként: a logikában és a stilisztikában. (2)

A logikai tautológia

A logika tautológiafogalmának definíciójával könnyű a dolgunk: pontos, vitathatatlan, minden szava szükséges és fölcsérélhetetlen – a logika mint tudomány jellegéből adódóan:

„Egy logikai formula tautológia, ha a változók minden lehetséges igazságértékére igaz műveleti eredményt ad.” (Ennek egyszerű példája a vagy-művelet: p , illetve q akár igaz, akár hamis, $p \vee q$ mindenképpen igaz.)

Lássuk, hogyan kapcsolódhat ez vizsgált problémámhoz: a nyelv tautologikus kifejezéseihez. (3)

A legegyszerűbb logikai tautológia, a $p \leftrightarrow p$, mindennek önmagával való azonossága nem más, mint a matematikai axióma: $a = a$, innen pedig már nem nagy ugrás: „Árva bornyu anyátlan...”

Ahhoz tehát, hogy valamit érdemben tudjak mondani a-ról, túl kell lépnem rajta, az a -n kívüli világból kell hoznom valamit, amivel definiálhatom, amihez hasonlíthatom.

Túl kell lépnem először is a megnevezésen, a rámutatáson. *Kutyus!* A gyermeknek és – talán nem vagyok túl tudománytalan – az ősembernek, pontosabban a fogalmak és a nyelv születésekor élt embernek ezen az ősi gesztusán.

„...God gave Adam the power to name all things.” (4)

„És formált vala az Úr Isten a földből mindenféle mezei vadat, és mindenféle égi madarat, és elvívé az emberhez, hogy lássa, minek nevezze azokat:

Mert a mely nevet adott az ember az élő állatnak, az annak neve.

És nevet ada az ember minden baromnak, az ég madarainak, és minden mezei vadnak...”

(1Móz 2:19-20)

Kutyus. Nem árt, ha kicsit szemügyre vesszük ezt a „csupaszt” mondatot. Nem tekinthetjük elliptikusnak: egyetlen szava egyben alanya és állítmánya is, olyan, amely-

hez nem kapcsolódhat sem tárgy, sem határozó; ennek a főnévnek még jelzője sincs (5), minden parciális mondatrész hiányzik a mondatból. Metaforikusan szólván: ezért lehet az ilyen pusztá rámutatás a világ összes, érzékszervekkel fölfogható jelenségének legpontosabb, megkérdőjelezhetetlen „definíciója”. És tökéletes tautológia is, hiszen nem mutat túl önmagán.

De túl kell lépnem az azonosító predikatívumon is: *Az üzlet az üzlet* (még pontosabban: *Az üzlet üzlet*) – ahhoz, hogy ténylegesen állítsak valamit arról, amiről beszélek.

A megnevezésen túl: a metaforában, a meghatározásban, az igei predikatívumban – egyáltalán: az önmagán túlmutató információban – már nem is egészen a dologról magáról van szó: „Álomszép, mondják. Pedig az álom nem szép. Sem nem csúnya. Az álom az álom, minden további szavam hazug.” De ez megint inkább filozófiai kérdés, a költők kérdése: állíthatok-e bármiről bármit, vagy a dolgokról, az egyedi létezőkről nem mondható más, mint a nevük?

Közlésem tartalma ugyanis minőségileg más, ha a mondat nem-azonosító predikatívum: *Az árva borjú szomorú*, vagy egyenesen igei állítmányt tartalmaz: *Az üzlet tönkrement*. (6)

Így hát a tautológia terminus logikai értelmét a nyelvre kiterjesztve azt látjuk, hogy a rámutató-megnevező tautológia, ez a lehető legelemibb mondat (mégis: mondat!) minden „érdemleges” közlés ellentéte: tulajdonképpen pusztá téma – réma nélkül.

A stilisztikai definíció

„Ugyanannak a fogalomnak, mondanivalónak vagy nyelvi viszonynak fölöslegesen több különböző szóval vagy mondattal való kifejezése, jelölése.” (7)

Ez az értelmezés, megközelítéséből adódóan, vitathatóbb – szinonimákkal itt jobban boldogulnánk –, a mi nyelvi formáinkhoz mégis jobban köthető.

Figyelemreméltó az árnyaltság, amellyel fogalom, mondanivaló és nyelvi viszony megkülönböztetik, mert ezáltal a meghatározás, akárcsak munkám, több nyelvi szinten is létezőnek ismeri el a jelenséget.

Amiért a definíció mégsem oldja meg értelmezési nehézségeinket: először is három olyan kitévelt tartalmaz, amelyet érdemes legalábbis latolgatnom. Látni fogjuk ugyanis, hogy az igazán részletesen tárgyalandó tautológiák a három megszorítás közül valamelyiknek vagy többnek nem tesznek eleget.

Az „ugyanaz” kritériumával alapvető szemléletbeli problémák vannak – a filozófiai indítatású kérdésen túl is: lehet-e bármi azonos bármivel? Ugyanannak a mondandónak tekinthetem-e a szerkezet különböző részén álló, a szerkezetből adódóan tehát más jelentőségű nyelvi elemeket? – a főmondatbelit a mellékmondatival, a szemléletesség kedvéért: az első „lesz”-t a második „lesz”-szel? Ahol a szerkezet egésze más minőséget képvisel, más szinten jelent valamit, mint tagjai, ott beszélhetek-e ugyanarról a tartalomról? És a jelző és jelzett szó kapcsolatában: ugyanannak tekinthetem-e a potenciálisat és a lehetőségét? A határozót és a – már csak szófaji különbségükből adódóan is gyökeresen más szemantikájú – ígét: *még egyszer és megismételtem*?

Nem hibáztathatjuk természetesen a lexikont pontatlansággal, elméleti megalapozatlansággal, ugyanis példáiból kitűnik, hogy tautológián halmozó alakulatokat ért, egyszó-fajú elemeket tartalmazóakat: *Éljen a hon és a haza!* Csupán azt állítom, hogy gyűjtött ismétlő formáimra, különösen pedig a tautologikus mondat szerkezetekre nem alkalmazható a meghatározása.

Az „ugyanaz” kritérium megkérdőjelezése megdönti a fölösleges kitévelt is, hiszen ami nem ugyanaz, annak „ismétlése” nem fölösleges. Másrészt – ez megintcsak alapvető megközelítésbeli különbség – mi a fölösleges, és mi alapján az? Ha azt állítom, hogy mindennek, ami a parole jelensége, funkciója van, nemcsak oka – a hiánynak, hezitáció-

nak, a töltelékszóknak, a közhelynek –, akkor egyáltalán, semmilyen értelemben nem beszélhetek fölöslegesről a nyelv jelenségeiről szólván. Hangsúlyozom ismét: a stilisztika diszciplínájának a jellegéből adódik ez az értékítélet felé hajló megfogalmazás: stílushibaként tartja számon a tautológiát, nyelvművelésünk szemléletével rokon módon – nyelvművelőink ugyanis szelmalomharcot folytatnak a *helyileg hol van?*, a *még egyszer megismétlem* meg az *áttranszformál* típusú tautológiák ellen, s teszik ezt nagyon helyesen: ez a feladatuk. Ám annak ellenére, hogy dolgozatomban szövegében is gondosan kerülöm a tautologikus kifejezéseket – többször „javítottam” saját mondataimat emiatt –, tárgyammat nem mint stílushibát, hanem mint leírandó és megmagyarázandó jelenséget kell szemlélnem.

A szó etimológiája

Talán hasznosabb, ha visszanyúlunk a szó etimológiájához. A görög *tauto* „ugyanaz” és *logosz* „nyelv” elemek alkotják.

A tautológiáról – új, helytállóbb definíció híján is – biztosan tudjuk a következőket:

a) Ugyanannak a mondását, tehát valamiféle ismétlést jelent.

b) Ez az ugyanazt-mondás nem lexikai, hanem szemantikai jelenség. Azért fontos ezt ilyen sarkalatos mondatban leszögeznünk, mert a stilisztikai definíció harmadik megszorítása: a „különböző” *mossa* össze a különbséget: a szemantika körébe utalja a jelenséget a meghatározás kezdete: „ugyanannak a fogalomnak”, ezzel szemben lexikai kérdésként kezeli a „több különböző szóval való kifejezés, jelölés”. Így tehát szóelőfordulás szintjén tesz különbséget a tautológia elemei között. Márpedig a tautologikus jelenségek túlmutatnak ezen: a jelentések egyezésén nyugszanak.

A *championgomba*-, a *vérvörös rúzs*-, illetve a *baconszalonna*-félékben különböző elemekkel történik ugyanannak (etimologikusan ugyanannak!) a mondandónak a jelölése: az idegen nyelvi elem mindhárom példában jelentésváltozáson ment át: a *champion*- előtag a mi nyelvünkben a gombáknak csak egy bizonyos fajtáját jelenti; a *rúzs* egy pipereszer, nem a szín neve többé, a *baconszalonna* pedig azonos az angol *szalonnával*, azaz a *szalonnákon* belül egy fajtát jelöl, mint a *champion* a gombákon belül.

A szóelőfordulásokat tekintve tautológia, de szemantikailag nem az az *Alkotmány megalkotása* szintagma: az „alkotmány” jelentéstanilag rég elszigetelődött főigéjétől, a lexikai ismétlődéssel itt nem jár szemantikai rokonság.

Chomsky híres mondata: „If it is regular, then it is regular” a regular kétjelentésűsége miatt („szabályos” és „állandó”) szintén csak lexikailag tautológia, valójában nem az: a szójáték „valódi” állítást takar.

A *szebbnél szebb, erősnél is erősebb* ismétlődő formák szemantikailag pedig majdhogyanem „antitautológiák”, fölsejlik bennük is gondolkodásunk alapvető binaritása, hiszen amelyik szépnél szebb van, az a szép ebben a relációban tulajdonképpen: csúnya.

Ugyanannak a mondása történhet tehát egyrészt variáció által (erről beszél a fenti definíció): *Ennyi és nem több. – Árva bornyu anyátlan... – Aki vesz, annak lesz... – Helytállásra tanítottak és oktattak; legideálisabb; reggelen*. Másrészt történhet ismétléssel is, vagyis egy nyelvi elem duplázásával: ez főként a mondatszintű tautológia sajátja: *Az üzlet az üzlet. – Vagyok, aki vagyok. – Ha nem, nem. De az erőnek erejével szintagma-szinten, a kutyákok pedig lexémaszinten ismétlődő tautológiák. (8)*

c) Feltűnő, hogy amint a logikai tautológia, éppúgy gyűjtött-elemzett nyelvi példáink (de a nyelv határain túlra terjesztett értelmű /képzőművészeti/ tautologikus jelenségek is) szinte kivétel nélkül kételeműek: két tagmondatból; jelzőből és jelzett szóból; határozóból és igéből; ekvivalens affixumokból stb. állnak.

Bináris gondolkodásunk – a tautológia kétértelműsége

Fekete és fehér, ég és föld, tűz és víz, pozitív és negatív, kaosz és rend, születés és halál, jó és rossz, menny és pokol, álom és ébrenlét, férfi és nő, érzelem és értelem, kezdet és vég, tudatos és tudattalan, minden és semmi. Ez a polaritás alapjaiban, gyökereiben határozza meg gondolkodásunkat. A logika, p-jével és q-jával, igaz vagy hamis állításokkal, lehetséges és szükségszerű megkülönböztetésével, és-műveletével meg vagy-műveletével egy ilyen gondolkodás talaján születhetett meg, és ez a logika határozza meg azóta is gondolkodásunkat. (9)

A bináris gondolkodással hozható összefüggésbe az, hogy a nyelv tautologikus kifejezései és a tautológiák általában szinte kivétel nélkül kételeműek. A tautológia így a bináris gondolkodásnak megerősítése egyfelől, kételeműségével, másfelől megtörése is, hiszen nem mutat túl önmagán: az ugyanaz éppannyira jelent egyet, mint kettőt.

Egyértelműsége törekvő állításaink mögött is mindig ott lapul a kétely, látszat és valóság kettőssége, a szemlélet, hogy a dolgoknak színük és formájuk van, amit fehérnek állítunk, az lehet valójában halványszürke, de fekete is akár, ami annyi, az igazából több vagy kevesebb, a konvencionális mögött ott a lázadás. Ez teszi lehetővé a humort, az iróniát, a ferdítést, túlzást. De kivételesen az olyan nem más, az olyan az olyan, amilyen, s ez annyira ritka, hogy most mondani kell, megerősíteni, itt nincsen fonák, nincs kibúvó, nincs hazugság. *A parancs az parancs*. Szinonimák sincsenek.

A szükségszerű igazságokkal foglalkozó (tehát nem modális) logika kijelentései tautológiák, csak a világ formális, logikai tulajdonságait mutatják, azaz értelemnélküliek. (10)

Ugyanazt ugyanúgy – és másképp

A közlés „biztonságosításának” igényét legegyszerűbben az üzenetnek pontos, szóról szóra történő megismétlése, azaz a legegyszerűbb redundancia-eljárás elégíti ki. Számtalanszor találkozunk ezzel a gépi információátvitel során, a telefonközpontokban, a számítógépekben, de idetartoznak a hangosbeszélők „dupla” közleményei is.

Más jelenség, de részben ugyanerre a szándéokra vezethetők vissza a kollokvialis élőbeszéd vagy a költői nyelv emfatikus ismétlései: *Háromszor, érted? Háromszor láttam őket kézen fogva! – Jövök már, jövök!* Illetve *Sirni, sirni, sirni...* Valószínű, hogy a nyelv kialakulásának kezdetén ez a módszer, azaz a pontos ismétlés segítette az információátvitel hatékonyságát. Ez tapasztalható különben a korai gyermeknyelvben is.

Más fejlődési fok az, amikor a közlés biztonságát, a mondanivaló nyomatékosítását már tautologikus formák szolgálják bármely nyelvi szinten. A stilisztikai tautológia „Világirodalmi Lexikon”-beli meghatározása is tartalmazza a „másképp” kritériumát: „Ugyanannak a fogalomnak, mondanivalónak vagy nyelvi viszonyoknak fölöslegesen több különböző szóval vagy mondattal való kifejezése, jelölése.”

Feltűnő, hogy a definíció „ugyanaz” kritériumát a „különböző” kritérium meghatározza. Hosszabb tanulmányt érdemelne a kérdés: lehet-e ugyanaz, amit másképp mondunk?

Ha lehetségesnek tartom az ugyanaz másképp mondását, akkor már sajátos, igen alaposan megkérdőjelezhető szemléletet vallok: elismerem tartalom és forma, jelentés és szóalak különválasztását, sőt, függetlenítését.

Nyelvi kompetencia és performancia

Egyes tautológiák, az élőbeszédbeliek, öntudatlanok: *még egyszer megismétlem, továbbfolytatjuk, de viszont* stb.; performatívoknak, esetlegességeknek minősülnek tehát. De nem téveszthetjük szem elől, milyen szorosan összefüggnek a kompetencia és a performancia jelenségei. A visszakerdezéssel kontrollálható-korrigáltható dadogás, nyelv-

botlás, ez a világosan performanciális tünet származhat abból például, hogy az illető szó, szintagma nem illik bele a kérdéses nyelv fonológiájába. A hezitáció pedig mutathatja azt, hogy a beszélő túl összetett szerkesztettségű mondatnak rugaszkodott neki, vagy szókincséből hiányzik a következő, megfelelő szó.

A tautologikus kifejezések típusai

Az üzlet az üzlet

Ez a típus a nyelvi megfelelője a $p \leftrightarrow p$ -nek, vagyis a legegyszerűbb logikai tautológiának (vö. *Az álom az álom...*).

Péter Mihály idéz az oroszból egy idevágó példát: *Дело бело, а чай чаем: выкушай, побимыи.* – *A dolog az dolog, a tea meg tea: tartson velünk, kedveském!* Az oroszban ez az azonosító, tautologikus szerkezettel fordítható forma módosított szóalakú ismétlés: a nominalis után instrumentalis áll. Ugyanígy a közmondásban is: *Дружба буржбой, а служба службой.* Péter Mihály ezt így fordítja: *Más dolog a barátság, más a szolgálat, holott ez ugyanaz az azonosító tautológia, mint az előbbi, vagy mint *Az üzlet az üzlet* – még szemantikailag is rokon ez utóbbival, valahogy így: *A barátság az barátság, a szolgálat meg szolgálat.**

Ezek a szerkezetek ekvivalens jelentéssel, sőt annak inkább föltárásával transzformálhatók a következőképpen:

A dolog az dolog. → A dolog nem tea.

Az üzlet az üzlet. → Az üzlet nem barátság.

Kimutathatunk és elvonatkoztathatunk belőlük tehát egy szemantikai oppozíciót:

dolog ↔ tea

üzlet ↔ barátság

Ha nem, nem

Бросил и бросил, нечего не поблаеешь... – Elhagyta, hát elhagyta, nincs mit tenni. – *Пропабу, как пропабу, все равно.* – Ha elvesztem, hát elvesztem, egye fene. *Давайте, пойдем пешком.* – Menjünk gyalog. – Ha gyalog, hát gyalog. Én Péter Mihálytól vettem, ő pedig az orosz szépirodalomból és műfordításaiából idézi ezt a három mondatot. (12)

Ezek a belenyugvást kifejező, s azt – a fordítók különös intuíciójával egymástól függetlenül, de következetesen – a hát módosítószóval (kötszóval?) erősítő, érzelmileg töltött formák mindegyike transzformálható „ha ..., akkor...” szerkezetté: *Ha elhagyta, akkor elhagyta.* – *Ha elvesztem, akkor elvesztem.* – *Ha gyalog, akkor gyalog,* illetve *Ha nem, akkor nem.*

A ha kötszó utáni állítmányi pozícióban álló ige, névszó vagy állítmánnyá kiegészíthető határozószó, módosítószó (Ha gyalog [megyünk], akkor gyalog [megyünk]. – Ha nem [jössz], akkor nem [jössz]) után az alárendelő mondatra jellemző akkor kötszó következik, majd főmondatbeli állítmány vagy állítmánnyá kiegészíthető szó megismétlése.

Alárendelő mondatnak hívhatnánk a transzformációk eredményét, mert konkrét időhatározói jelentéstartalomtól rég elszigetelődött kötszó és az utána álló egész tagmondat modális tartalmú. Lexikálisan nem ad új tartalmat a második tagmondat. Nincs szó viszont redundanciáról, mert az ismétlés szemantikailag funkcionális, vagyis nem az információátvitel biztonságát szolgálja, hanem többletjelentést hordoz: nyomósítást, beletörődést fejez ki a szerkezet, amely – mint a modális jelentések általában – nem

értelmezhető a szintaxis szintjén. A modális jelentés nem innovatív nyelvi elemek megjelenése révén valósul meg – ismétlésről lévén szó, a második tagmondatban nincs is innovatív nyelvi elem. A modális tartalmat a szerkezet egésze hordozza, nem a lexémák. Ez a modális tartalom a többletjelentése ezeknek a tautologikus kifejezéseknek: láttuk, típusokról van szó, amelyeket a cserélődő lexikai elemektől függetlenül a szerkezeti jelentés (structural meaning) biztosít.

Kihangsúlyoz, áttranszformál, találkoznak egymással

E három példa redundanciához közel álló tautologikus kifejezés. Nincsen ugyanis olyan jellegű többletjelentés bennük, mint az előbb tárgyalt mondatokban. Itt az ösztönös nyelvi igény jelentkezik az „ugyanazt, de máshogy” mondására: egyrészt a közlés biztonságáért (ugyanazt...), másrészt az előbbtől elválaszthatatlanul, a nyomósításért, az elkopottnak, nem eléggé tartalmasnak érzett alak újraélesztéséért (...máshogy). Bennük a nyomósító, redundáns elem jelentését az alapszó jelentése már magában foglalja. Föltűnő, hogy a fenti példákban a redundáns elem mindegyike álléxéma. E típus más eseteiben pedig határozószóval, módosítószóval nyomósít a beszélő: *még egyszer / újra megismétel, tovább folytat*, mert az erősíteni kívánt jelentés a szintagmában (álszintagmában) mindig valamilyen határozói körülmény.

Speciális eset az *áttranszformál*, hiszen a redundáns igeikötő benne mégegyszer latinul található meg csak, de a szó jelentését ismerőkben ugyanaz az igény dolgozik, mint a *kihangsúlyoz*-t használókban, a „transzformál”-nak ugyanis nincs „alakít”, csak „átalakít” jelentése.

Kissé más eset az *elinflálódik*. Az „inflálódik” etimologikusan nem tartalmazza a latin el- igeikötőt (pontosabban nem azt tartalmazza), azt csak a szó magyar megfelelőjében találjuk meg: „elértéktelenedik”, s csak ehhez képest tautologikus az „elinflálódik”.

A tautológia esztétikai-kultúrtörténeti vonatkozása

Boris Groys rövid tanulmányában (13) a kultúrokológiai cenzúra mibenlétének történeti változását vizsgálva megállapítja, a premodern idők kulturális cenzúrája a kvantitásban, a modern időké az innovációban testesül meg, a posztmodernben viszont a tautológia elve veszi át mindenféle cenzúra szerepét. Az innováció fogalma ugyanis csak az összes innovatív művet tartalmazó archívum viszonylatában értelmezhető, ez az archívum viszont túltelítettségé miatt válságba jutott, s minthogy a tradicionális és az innovatív kritériumán túl nem létezik más kritérium, ami a kulturális túltermelést megfékezné, a kultúrának intézményesített cenzúrája meg fog szűnni, az archívumok nem nyújtanak többé támaszt a befogadónak, a parciális kontextusokban innovatívnak számít az is, ami más kontextusban már nem az. „Manapság (...) soha nem lehet tudni, vajon mit olvasnak, néznek vagy gondolnak mások.” A művész feladata ezentúl: kideríteni ezeket az egyedi kontextusokat, vagyis azt, mit tud a potenciális befogadó, majd a kiderítettet megismételi a műalkotásban a legkisebb ironia, formai eltolódás, variáció nélkül, hiszen a közönség nem képes azokat szándékos stratégiaként értelmezni. Ez a tökéletes tautológia. Az amerikai mozik vasszörnyei, földönkívüliei, állathősei, csodálényei, de még emberszereplői is azonos vágyakkal rendelkeznek, s „a cselekmény mindaddig nem fejeződik be, míg minden érdekelt el nem ismeri és világosan ki nem fejezi, hogy ugyanúgy gondolkodik és érez, mint a többiek. A tökéletes tautológia tehát itt ugyanazt a szerepet játssza, mint az arisztotelészi esztétikában a katarzis”

Jegyzet

(1) KRIZA János: *Vadrózák*. Akadémiai Kiadó, Bp, 1987. 384. old.

- (2) ZSILKA János: *Tautológikus egységek a nyelvben* (Akadémiai Kiadó, Bp, 1987.) című munkájának tautológiafogalmára itt nem térek ki: összetettsége miatt kutatásom számára nem nyújtana valódi alapot.
- (3) A tautológiának logikai értelmezése után indokolt lenne a szigorúság, amellyel a nyelvi tautológiákat inkább tautológikus kifejezéseknek nevezném. Stilis okokból és a gazdaságosság érdekében azonban nyelvi jelenségről szólva szinonimaként fogom alkalmazni a tautológiát és a tautológikus kifejezést.
- (4) V. FROMKIN – R. RODMAN: *An introduction to Language*. Harcourt Brace College Publishers, New York, 1993. 23. old.
- (5) Persze, minthogy főnéven nem főnevet értünk, hanem főnévi csoportot, jelzője éppen lehetne: Az árva bornyu árva bornyu éppilyen tökéletes tautológia.
- (6) Ebből a szempontból érzem egyébként indokoltnak a hagyományos megkülönböztetést: névszói (= névszói-igei) és igei állítmány szétválasztását. Természetesen minden mondat tartalmaz igei állítmányt, akár ki van téve, akár zéró kopulaként szerepel a létigei állítmány esetében (a magyarban jelen idő jelentő mód harmadik személyben). De ez a névszói-létigei állítmányi. Dávid katona illetve Dávid katona volt (nem-emfatikus létigével) többek között a bővíthetőség tekintetében különbözik a Dávid főz-típusú állítmánytól: tárgya – értelemszerűen – nem lehet, de határozóval való bővítésének is szemantikai korlátokat szab a névszói rész szófajiságából adódóan. „Dávid ügyesen katona, míg természetesen Dávid ügyesen főz.
- (7) *Világirodalmi Lexikon*
- (9) Természetesen a stilisztikai értelmű ismétlésről és variációról beszélek itt (kiinduló definícióknak szellemében): mindkettő adjekció, vagyis a mondat- és gondolatalakzatok körébe tartozik. Amint a nyelvelírás, különösen pedig a generatív grammatika is szívesebben dolgozik bináris osztályozásokkal, szembenállásokkal (pozitív és negatív operátorok; valaminek a megléte – hiánya; distinktív jegyek a fonológiában stb.), mint „három nővérekkel”.
- (10) Ludwig WITTEGENSTEIN: *Logikai-filozófiai értekezés*. Akadémiai Kiadó, Bp, 1989.
- (11) *A nyelvi érzelmekifejezés eszközei és módjai*. Tankönyvkiadó, Bp, 1991. 183. old.
- (12) Uo. 184., 185. és 191. old.
- (13) Boris GROYS: *A tautológiái a jövő*. Iskolakutúra 1996/4. sz. Melléklet. Sebők Zoltán fordítása.

